

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav bohemistických studií

Bakalářská práce

Alica Miklošková

O světě próz Josefa Škvoreckého

About the world of novels by Josef Škvorecký

Praha, 2010

vedoucí práce: PhDr. Jitka Kramářová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 7. 5. 2010

Podpis .....

Anotace

O světě próz Josefa Škvoreckého

Obsahem této práce je popis života Josefa Škvoreckého, jeho bibliografie, významné tvorby a především charakteristika hlavních prvků autorovy tvorby s důrazem na zachycení literárního vývoje autora. Práce je rozčleněna na jednotlivé kapitoly, které se zabývají životem autora, chronologickou bibliografií, rozbořem nejvýznamnějších próz a charakteristiky jeho literárního vývoje. Kapitola autorových próz je rozdělena do tří jednotlivých oddílů, v nichž jsou popsány nejvýznamnější romány podle dílčích tvůrčích období s cílem určit typické znaky tvorby daného období. Kapitola O sobě samém se věnuje autorovu životu z jeho vlastního pohledu i pohledu jeho čtenářů. Závěr shrnuje poznatky o autorově tvorbě.

Annotation

About the world of novels by Josef Škvorecký

Content of this work is characterization of Josef Škvorecký's life, his bibliography, significant writings and first of all characterization the main components of his writings with accent on captive of his literary evolution. The work is structured to separate chapters, which talks about author's life, chronologically bibliography, analysis of the most significant novels and characterization of author's literary evolution. The chapter of Škvorecký's novels is divided into free subchapters, where are discribed the most significant novels divided by creative period with target to established typical signs of each creative period. The chapter about himself describes author's life from his own perspective and perspective of his readers. The conclusion summarizes knowledge about author's writings.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 UVEDENÍ AUTORA.....	6
1.1 Život Josefa Škvoreckého	7
2 PRÓZA	12
3 BIBLIOGRAFIE JOSEFA ŠKVORECKÉHO.....	14
4 PRÓZY JOSEFA ŠKVORECKÉHO	17
4.1 První tvůrčí období	18
4.1.1 Román Zbabělci	19
4.1.2 Román Tankový prapor	21
4.1.3 Shrnutí literární tvorby v prvním tvůrčím období	23
4.2 Druhé tvůrčí období	24
4.2.1 Román Lviče	25
4.2.2 Román Mirákl	28
4.2.3 Román Prima sezóna	30
4.2.4 Román Příběh inženýra lidských duší	32
4.2.5 Znaky literární tvorby ve druhém tvůrčím období.....	35
4.3 Nové tvůrčí období	36
4.3.1 Román Scherzo Capriccioso	36
4.3.2 Znaky literární tvorby v novém tvůrčím období.....	38
5 O SOBĚ SAMÉM	39
6 ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ODBORNÝCH PRAMENŮ	43

ÚVOD

Josef Škvorecký, známý český spisovatel, prozaik, esejista, překladatel, exilový spisovatel, vydavatel a profesor, se řadí k nejvýznamnějším českým poválečným prozaikům. Napsal desítky románů, esejí a scénářů. Byl vydavatelem a překladatelem. Jeho knihy byly přeloženy do mnoha jazyků. Je také nositelem mnoha českých i světových ocenění.

Josef Škvorecký se zasloužil o českou a světovou literaturu¹.

Cílem této práce bude nejen představit život Josefa Škvoreckého, jeho bibliografii, významnou tvorbu, ale především charakterizovat hlavní prvky autorovy tvorby s důrazem na zachycení jeho literárního vývoje. Úvodem této práce se seznámíme s autorovým životem od útlého dětství až do současnosti. Dále si chronologicky uvedeme Škvoreckého bibliografii. Na tyto kapitoly navážeme rozbořem Škvoreckého nejvýznamnějších próz, a to romány Zbabělci, Tankový prapor, Lvíče, Mirákl, Prima sezóna, Příběh inženýra lidských duší a Scherzo Capriccioso. Na základě popisu děje jednotlivých románů, jejich struktury a doby jejich vzniku si určíme Škvoreckého literární vývoj. Tímto literárním vývojem charakterizujeme autorův posun v kompozici jednotlivých románů. Zaměříme se na dobu, ke které se ve svých románech vyjadřuje, a na vývoj postav. Tato charakteristika románů bude rozdělena do tří období, která tak lépe vystihnou autorův posun v literární tvorbě. Obsahem práce je také rozbor jednotlivých próz s cílem poskytnout obraz o uměleckém zobrazení prostředí, doby, hodnot a citových vztahů protagonistů jednotlivých děl.

Při zpracování této práce budu vycházet z literárních děl Josefa Škvoreckého, především pak z románů Zbabělci, Tankový prapor, Lvíče, Mirákl, Prima sezóna, Příběh inženýra lidských duší a Scherzo Capriccioso. Dále budu vycházet z knihy Samožerbach, monografií Koskové a Trenského a také z internetových a ostatních veřejně dostupných zdrojů.

---

¹ Český rozhlas [online]. Rozhovor s Josefem Škvoreckým. [dostupné 2010-02-28]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/historie/vyroci/_zprava/9716>

1 UVEDENÍ AUTORA

Josef Škvorecký, známý český spisovatel, prozaik, esejista, překladatel, exilový spisovatel, vydavatel a profesor se řadí k nejvýznamnějším českým poválečným prozaikům. Dnes je tomuto literárnímu klasikovi světového formátu 85 let a patří k prvním českým spisovatelům, kterým byla udělena obnovená státní cena za literaturu². Je také nositelem našeho nejvyššího státního vyznamenání, Řádu bílého lva³, a to za dlouholetou práci pro českou literaturu v zahraničí.

Jako mnoho českých spisovatelů žil a tvořil v době, která nebyla literární tvorbě velmi nakloněna. Stejně jako mnoho jiných autorů tehdejší doby se musel i Josef Škvorecký uchýlit do exilu. Život Josefa Škvoreckého je spojen s mnoha činnostmi a je rovněž protkán nesčetnými zvraty osudu a událostmi, které dozajista ovlivnily jeho život a tvorbu. Jak řekl sám Josef Škvorecký o svém životě:

„Řekl bych, že si nemohu stěžovat. Myslím si dokonce, že mi pánbůh dopřál lepší život, než jsem si zasloužil. Nic tak zlého mě v životě nepotkalo, a to v tomhle víceméně strašném století, jímž bylo mnoho lidí nepříznivě zasaženo, nemůže o sobě říct každý.“⁴

Do literatury vstoupil Josef Škvorecký povídkami a poezií s prvky civilismu. Jeho díla jsou odrazem jeho vlastního života. Ve své románové prvotině, kterou Škvorecký vstoupil do světa literatury, se seznamujeme s typickým prvkem autorovy tvorby, s ústřední postavou, která je nedílnou součástí jeho následujících děl, a která nám svými autobiografickými prvky odkrývá život, vzpomínky a postoje samotného autora. Mimo jiné je velmi významná také jeho překladatelská činnost. Dnes se Josef Škvorecký zabývá především teorií literatury a přednáškovou činností na světoznámých univerzitách.

---

² Státní ceny za literaturu a překladatelské dílo navazují na tradici stejnojmenného ocenění z doby první republiky založenou v roce 1920 a přerušenu rokem 1948. Od roku 1995 ji každoročně k 28. říjnu uděluje Ministerstvo kultury ČR za vynikající české literární dílo a překlad do češtiny. Další informace dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Státní_cena_za_literaturu_a_překladatelské_dílo> [dostupné 2010-02-28].

³ Řád Bílého lva je v současné době nejvyšším státním vyznamenáním České republiky. Řád Bílého lva byl původně udělován osobám, které se zvláště vynikajícím způsobem zasloužily o Československo, a to od roku 1922. V současné podobě, jejímž výtvarným autorem je Michal Vitanovský, je udělován v České republice od roku 1994. Je rozdělen na občanskou a vojenskou skupinu. Další informace dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Řád_Bílého_lva> [dostupné 2010-28-02].

⁴ Český rozhlas [online]. Rozhovor s Josefem Škvoreckým. [dostupné 2010-02-28]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/historie/vyroci/_zprava/9716>

Ve všech složitých peripetiích, putování životem i literaturou Škvoreckého doprovází jeho manželka, ale také nejbližší spolupracovník, kolegyně a přítelkyně v jedné osobě, Zdena Salivarová⁵.

1.1 Život Josefa Škvoreckého

Josef Škvorecký se narodil v Náchodě dne 27. září roku 1924 v rodině bankovního úředníka. Jeho otec se mimo své povolání také angažoval jako náčelník místní sokolské organizace a jako správce sokolského kina. Jeho matka Anna zajišťovala bezstarostný chod domácnosti. S Náchodem a celým rodným krajem, kde Škvorecký prožil celé své dětství, se setkáváme v mnoha prózách, ovšem pod kménem Kostelec.

Škvoreckého dětství bylo poznamenáno častými nemocemi. Několikrát prodělal zápal plic, což bylo v té době velmi závažné onemocnění. Téměř rok tak nechodil do školy a musel přestat sportovat, ačkoli byl sportovně založený. Chronický katar průdušek mu také zabránil vyniknout ve hře na tenorsaxofon⁶, což byla po sportu jeho druhá velká vášeň. Tyto události s sebou nesly i změny v chování, které se projeví tím, že se Škvorecký již jako dítě do sebe uzavřel mnohem více, než je v tomto věku obvyklé, a začal si zapisovat své sny. S oblibou navštěvoval kino a Hollywood se pro něj stal motivem, do jehož prostředí situuje několik svých románů. Toto nepříznivé období ovlivnilo nejen jeho dětství, ale i pozdější tvorbu.

V letech 1930 až 1935 navštěvoval obecnou chlapeckou školu. Středoškolskou docházku nastoupil roku 1935 na náchodském reálném gymnáziu. Mezi jeho gymnaziální spolužáky

---

⁵ Zdena Salivarová, (* 21. října 1933, Praha) je česká zpěvačka, prozaička, překladatelka z francouzštiny, manželka Josefa Škvoreckého, s nímž, založila roku 1971 v kanadském Torontu exilové nakladatelství '68 Publishers. Další informace dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zdena_Salivarová> [dostupné 2010-03-05].

⁶ Tenorsaxofon (též tenorový saxofon) je nástroj saxofonové rodiny střední velikosti. Je laděn in B a zní o velkou nonu (oktáva + celý tón) níže než v notovém zápise. Jako sólový nástroj se s oblibou používá v jazzu, blues a příbuzných žánrech. Je také součástí dechových orchestrů nebo big bandů, v symfonických orchestrech je zastoupen jen velice zřídka. V dechových orchestrech má ale spíše podpůrnou úlohu, málokdy je mu přiřazena samostatná melodická linka. Další informace s dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Tenorsaxofon>> [dostupné 2010-03-05].

patřili i jiní významní umělci, jako například herečka Ljuba Skořepová, hudební skladatelé Pavel Bayerle a Jaroslav Celba, dramatik Vratislav Blažek či bibliograf Boris Mědílek.

Po maturitě na gymnáziu v roce 1943 byl Josef Škvorecký během druhé světové války totálně nasazen jako pomocný dělník v náhodské továrně Mettallbauwerke Zimmermann und Schling a později v Novém Městě nad Metují. Na konci války pracoval v prádelně firmy Bartoň v Náchodě.

Po skončení druhé světové války, kdy byly vysoké školy opět otevřeny, nastoupil studium na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Následně v roce 1946, po skončení prvního semestru, přešel na téže vysoké škole na Fakultu filozofickou, kde si zvolil obor Anglistika-filozofie. Fakultu absolvoval v roce 1949. Ve volném čase se věnoval hře na saxofon v náhodské jazzové kapele. Do tohoto období můžeme zařadit i první literární díla, pod něž se Škvorecký v období protektorátu často podepisoval jako Josef Mňata.

Po absolutoriu působil po krátkou dobu jako učitel na středních školách v pohraničních městech v Broumov, Police a Hořice. V roce 1951 získal doktorát a nastoupil dvouletou vojenskou službu. Po návratu z vojenské služby nastoupil v roce 1953 do pražského SNKHLU⁷, kde od roku 1956 působil jako redaktor nového dvouměsíčníku Světová literatura, odkud byl však donucen odejít. Poté nastoupil do nakladatelství Odeon⁸. Prostřednictvím dvouměsíčníku Světová literatura seznamoval československé literární prostředí s anglosaskými spisovateli a jejich díly. V tomto období je Josef Škvorecký znám především jako překladatel. Mezi překládané autory angloamerické literatury patřili například Ernest Hemingway, William Faulkner, Dashiell Hammett, Sinclair Lewis, a jiní.

V nastávajícím období československých dějin, které radikálně omezilo publikační činnost, byla proti Škvoreckému v roce 1958, po vydání jeho debutového románu Zbabělci, rozpoutána komunistickým režimem štvavá kampaň. Následně se Škvorecký věnoval

---

⁷ Státní nakladatelství krásné hudby, literatury a umění. Původní název nakladatelství Odeon. Další informace dostupné z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Odeon_\(nakladatelství\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Odeon_(nakladatelství))> [dostupné 2010-03-05].

⁸ Odeon bylo československé a posléze české nakladatelství. Nakladatelství Odeon bylo založeno roku 1925 Janem Fromkem. Odeon zanikl znárodněním v roce 1949. Nakladatelství bylo obnoveno v roce 1966. Nakladatelství bylo známé pestroutou škálou původní, široce zaměřené překladové literatury zaměřené především na soudobé autory. Vyniklo také řadami s uměleckou tematikou (fotografie), vydávány byly literárněvědné a estetické studie. Za své tituly získalo řadu ocenění v oblasti knižní kultury. Další informace dostupné z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Odeon_\(nakladatelství\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Odeon_(nakladatelství))> [dostupné 2010-03-05].

převážně překladům. Původní texty pak publikoval pod pseudonymem J. Vala nebo pod jménem svého přítele Jana Zábrany. Spisovatelem z povolání se Josef Škvorecký stal v roce 1963. V roce 1958 se oženil se svou přítelkyní Zdenou Salivarovou, se kterou později odešel do exilu. Rok po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968, odjel Škvorecký na stipendijní pobyt do Spojených států amerických. Zde přednášel na Cornell University Ithaca a v létě absolvoval stipendijní pobyt na Berkeley University. Do tehdejšího Československa se již nevrátil a zůstal se svojí ženou v exilu v kanadském Torontu.

V Torontu v roce 1971 společně s manželkou založili nakladatelství Sixty - Eight Publishers, zaměřené především na vydávání české a slovenské exilové a samizdatové literatury. Do počátku 90. let vydávali v nakladatelství české exilové autory a v Československu zakázaná díla. Celkem v nakladatelství vyšlo 227 titulů.

V Torontu v letech 1969–1990 Škvorecký vyučoval na tamější univerzitě. Vedl zde kurz současného českého divadla a filmu, kurzy anglické a americké literatury a od roku 1970 kurzy tvůrčího psaní. Na Graduate Centre for Study of Drama torontské univerzity také vyučoval dějiny a teorii filmu. Od sedmdesátých let přednášel na mnoha severoamerických univerzitách. Roku 1975 byl pak Škvorecký na torontské univerzitě jmenován řádným profesorem. V roce 1978 byli manželé Škvorečtí zbaveni československého občanství.

Po polistopadových událostech roku 1989 začala v tehdejším Československu nová éra československého státu a došlo k velkým politickým a uměleckým změnám. Čeští exulanti se mohli vrátit zpět do vlasti a začaly se také vydávat dříve zakázané knihy. Někteří se vrátili zpět, jiní zůstali v zemích, které jim poskytly nový domov a přijaly je za své občany. Manželé Škvorečtí zůstali v Torontu, avšak do své vlasti se pravidelně vracejí.

V roce 1989 byla založena Společnost Josefa Škvoreckého⁹, jejímž hlavním cílem je předat české veřejnosti všechna Škvoreckého díla, jak ta známá, tak i ta, která dosud nebyla publikována. Dne 1. září 1993 byla zahájena výuka na nově založeném Soukromém gymnáziu Josefa Škvoreckého¹⁰ a sedm let poté vznikla na autorovu počest a za jeho pomoci Literární akademie¹¹, neboli Soukromá vysoká škola Josefa Škvoreckého.

V roce 2004 se u příležitosti autorových osmdesátých narozenin konala v jeho rodném Náchodě mezinárodní konference o životě a díle Josefa Škvoreckého – Škvorecký 80¹². Zúčastnili se jí významní spisovatelé, umělci, literární kritici, studenti i široká veřejnost.

Po polistopadových událostech jsou Škvoreckého díla opět velice vyhledávána a jako spisovatelé jsou se ženou opět uznáváni širokou veřejností, o čemž svědčí řada domácích i světových ocenění. Tato ocenění byla Škvoreckému udělena nejen za jeho literární činnost, ale i za vše, co pro českou literaturu a kulturu spolu s manželkou vykonali. Škvorecký obdržel mnoho cen. Svoji první cenu získal již v roce 1963, a to Cenu Svazu československých spisovatelů¹³. Cenou Československého spisovatele byl poctěn v roce 1966. Kromě domácího uznání byl mnohokrát oceněn také v zahraničí. V roce 1980 mu byla udělena jedna z nejvýznamnějších cen The Neustadt International Prize for Literature¹⁴. Rok poté obdržel Silver Award za nejlepší povídku publikovanou v kanadských časopisech.

---

⁹ Společnost založená Václavem Křištofem. Společnost je zaměřena na propagaci díla Josefa a Zdeny Škvoreckých a nakladatelství 68 Publishers. Příležitostně vydává bulletin Danny. Další informace dostupné z WWW: <<http://www.almanachlabyrint.cz/nakladatelstvi/141/spolecnost-josefa-skvoreckeho>> [dostupné 2010-03-05].

¹⁰ Soukromé gymnázium Josefa Škvoreckého bylo založeno v roce 1993. Jedná se o soukromé humanitní čtyřleté gymnázium. Studium je zaměřeno na český jazyk a literaturu, anglický, německý a francouzský jazyk, historii, zeměpis, společenské vědy a dějiny umění. Škola spolupracuje s Josefem Škvoreckým - podílí se na výuce přednáškami, besedami a ideovým vedením semináře prózy. Další informace dostupné z WWW: <<http://www.sgjsvos.cz>> [dostupné 2010-03-05].

¹¹ Vysoká škola s akreditovaným bakalářským a magisterským programem Mediální a komunikační studia. Tvůrčí psaní a publicistika v prezenční i kombinované formě studia, Komunikace v médiích, Redakční práce. Další informace dostupné z WWW: <<http://www.literarniakademie.cz>> [dostupné 2010-03-05].

¹² Konference byla pořádána k osmdesátým narozeninám Josefa Škvoreckého. Uspořádala ji Literární akademie, soukromá vysoká škola, která nese jméno Josefa Škvoreckého, a kde se studenti učí tvůrčímu psaní. Konferenci zahájil prezident Václav Klaus a ocenil přitom Josefa Škvoreckého nejen jako spisovatele, ale jako kulturní fenomén, člověka, který do české literatury mimo jiné přinesl i anglo-americké hodnoty. Další informace dostupné z WWW: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/58436>> [dostupné 2010-03-09].

¹³ Svaz spisovatelů je označení pro orgány politického řízení kultury. Svaz československých spisovatelů (SČSS) byl vlivnou a rozsáhlou organizací, jejíž činnost poměrně dlouhou dobu plně odpovídala svému původnímu poslání. Další informace dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Svaz_spisovatelů> [dostupné 2010-03-09].

¹⁴ The Neustadt International Prize for Literature je dvouletá cena za literaturu pod záštitou Univerzity v Oklahomě a je to mezinárodní literární publikace. Další informace dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Neustadt_International_Prize_for_Literature> [dostupné 2010-03-09].

Několikrát byl nominován na Nobelovu cenu¹⁵, kterou ovšem dosud nezískal. Kanadskou státní cenu Governor General's Literary Award for Best Fiction¹⁶ získal v roce 1984. Roku 1990 obdržel společně s manželkou Zdenou Salivarovou nejvyšší české státní vyznamenání. Prezident Václav Havel je ocenil Řádem bílého lva¹⁷. Tato událost proběhla při první Škvoreckého návštěvě Československa po dvaceti letech života v exilu. Škvorecký byl také prohlášen čestným občanem rodného Náchoda. Ve stejném roce obdržel také Echoing Green Foundation Literary Prize New York. V roce 1992 obdržel Řád Kanady¹⁸. Česká Státní cena za literaturu¹⁹ byla spisovateli udělena roku 1999. Dále získali manželé Škvorečtí roku 2001 Cenu Nadace Pangea²⁰ za úsilí a nápravu věcí lidských a pět let poté obdrželi z rukou českého ministra zahraničních věcí Cenu za šíření dobrého jména České republiky²¹.

---

¹⁵ Nobelova cena je ocenění každoročně udělované za zásadní vědecký výzkum, technické objevy či za přínos lidské společnosti. Nobelova cena se uděluje každoročně od roku 1901 na základě poslední vůle švédského vědce a průmyslníka Alfreda Nobela, vynálezce dynamitu. Další informace dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Nobelova_cena> [dostupné 2010-03-09].

¹⁶ The Governor General's Awards je soubor ocenění pod záštitou the Governor General of Canada. Další informace dostupné z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Governor_General%27s_Award> [dostupné 2010-03-09].

¹⁷ Řád Bílého lva je v současné době nejvyšším státním vyznamenáním České republiky. Řád Bílého lva byl původně udělován osobám, které se zvláště vynikajícím způsobem zasloužily o Československo, a to od roku 1922. Další informace dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>> [dostupné 2010-03-09].

¹⁸ Order of Canada (Řád Kanady) je nejvyšší civilní vyznamenání Kanady a je udílen těm, co dostali motto: Desiderantes meliorem patriam (v překladu: „[ti,] co se zasloužili o lepší zemi“). Vytvořen v roce 1967 ke stému výročí Kanady jako britského dominia, Řád měl ocenit ty Kanaďany, kteří se zasloužili o rozvoj vlasti, a cizince, kteří přispěli k rozvoji světa. Další informace dostupné WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Order_of_Canada> [dostupné 2010-03-09].

¹⁹ Státní cena za literaturu a překladatelské dílo je české literární ocenění. Státní ceny za literaturu a překladatelské dílo navazují na tradici stejnojmenného ocenění z doby první republiky založenou v roce 1920 a přerušenu rokem 1948. Od roku 1995 ji každoročně k 28. říjnu uděluje Ministerstvo kultury ČR za vynikající české literární dílo a překlad do češtiny. Další informace dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>> [dostupné 2010-03-09].

²⁰ Cílem nadace je vytvářet podmínky pro soustředění intelektuálního potenciálu všech mužů a žen. Další informace dostupné z WWW: <<http://www.nadacepangea.cz>> [dostupné 2010-03-11].

²¹ Cenu Gratias Agit uděluje ministr zahraničních věcí ČR za šíření dobrého jména České republiky v zahraničí. Mohou jí být oceněny osoby bez rozdílu národnosti a státní příslušnosti, nezávisle na zemi jejich původu a současného pobytu, které svoji dlouhodobou činností nad rámec svých profesionálních povinností nebo významným činem cílevědomě přispěly nebo přispívají k šíření dobrého jména České republiky v zahraničí. Další informace dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/ottawa/cz/ceska_pritomnost_v_kanade> [dostupné 2010-03-11].

2 PRÓZA

Jelikož tato práce pojednává o próze, je vhodné si pojem próza více přiblížit. Próza je výraz pocházející z latinského výrazu *prósa oratio*, tj. řeč hovořící přímo, nerýmovaně. Prózou rozumíme každý text nepsaný ve verších. Jde tedy o běžnou, přirozenou formou psaného textu.²²

Próza byla v počátcích literatury spíše výjimečnou, protože se zpravidla psala odborná nebo vzdělávací díla. K většímu rozšíření prózy došlo až po vynálezu knihtisku a s nástupem renesance. Období renesance můžeme označit za počátek rozvoje prózy. Literární autoři začali v období renesance oslovovat širší publikum. Toto širší publikum ale zahrnovalo také čtenáře z méně vzdělané části populace. Z tohoto důvodu byla do prózy převáděna starší veršovaná díla, zejména eposy a rytířské romány. Avšak až do 18. století byla próza považována za nižší literární útvar. Tento stav se změnil až počátkem 19. století, kdy byla již většina děl v próze vydávána.

Stavba prozaických děl se řídí při sestavování vět logikou a gramatickými pravidly. Text se člení do odstavců, slova, která k sobě významově patří, se neoddělují pauzou apod. Ve zvukové podobě mají věty přirozenou intonaci a přízvuky tvoří pravidelné rytmy.²³ Základem díla je příběh, tzv. fabule, což jsou události spojené určitou dějovou posloupností, tzv. syžetem. Příběh může být přerušován vedlejšími, někdy i zcela nesouvisejícími příhodami, s vlastním syžetem.

V souvislosti s prózou se často hovoří o autorově stylu. Tím rozumíme souhrn prostředků, kterými je dílo psáno. Jedná se tak například o charakteristiku, popis, používání několikanásobných větných členů, zvláštní větná stavba, atp.

Prózu, vzhledem k její obsáhlosti dělíme na dvě základní skupiny. Prvně na prózu uměleckou, kterou rozumíme text, jenž je psán neveršovanou formou. Uměleckou prózu

---

²² Výklad slova próza. Otevřená encyklopedie online. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Próza>>. [dostupné 2010-03-11] vlastní zpracování.

²³ Výklad stavby prozaických děl. Otevřená encyklopedie online. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Próza>>. [dostupné 2010-03-11] vlastní zpracování.

můžeme dále rozdělit podle žánrů a to na román, novelu, povídku, fejeton, romaneto, pohádku, báje, mýtus a esej. Druhou skupinou prózy je próza vědecká, kterou rozumíme specifické druhy literatury, jako jsou vědecká pojednání, návody, publikace výzkumů, ale i zákony, vyhlášky, či různá nařízení.

3 BIBLIOGRAFIE JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Josef Škvorecký během svého literárního života vydával díla v různých literárních žánrech. Psal romány, poezii, detektivky, novely, krátké povídky, historické prózy, eseje, filmové scénáře, literární a filmové kritiky, publicistiku a jednu divadelní hru.

Výrazným omezením Škvoreckého tvorby byly politické poměry a nejistota vydání jeho děl. V padesátých a šedesátých letech, kdy byla samizdatová literatura a rukopisy silně omezeny, se autorova činnost zaměřovala především na překlady anglických a amerických autorů.

První literární pokusy Josefa Škvoreckého byly zaměřeny na poezii s prvky civilismu a na povídky. Texty ukládal do souboru Špalíček (1938/46). Některá díla následně vyšla v rukopisných výběrech Podvečer (1940/45), Rag-time (1942), Blázinec a Alladinova lampa (1943), Kniha dešťů (1945) a další²⁴.

Po prvních literárních pokusech se Josef Škvorecký začal ve druhé polovině čtyřicátých let věnovat tvorbě prozaické. Mezi první prozaické pokusy vydávané pod pseudonymem Josef Mňata patří Komplex méněcennosti a Hvězda nemravnosti (1944). Následovala rozsáhlá básnická skladba Nezoufejte! (1946). Dále dílo Věk nylonu (1946) a Nové canteburské povídky (1947).

Následovaly novely a povídky. Díla Divák v únorové noci a Cesta k ateliérům (1948), Zákony džungle, Stínohra, Konec nylonového věku (1950) a Špinavý krutý svět (1955).

Po těchto dílech následovalo nejznámější dílo Josefa Škvoreckého, kontroverzní román, kterým vstoupil do světa literatury, román Zbabělci (1958). Na tento román navazují další významné romány a to Konec nylonového věku (1967), Tankový prapor (1971), Mirákl (1972), Prima sezóna (1975) a Příběh inženýra lidských duší (1977). Tyto romány doplňují lyrická novela Legenda Emöke (1963), povídky Sedmiramenný svícen (1964) a román Lvíče

---

²⁴Přehled bibliografie Josefa Škvoreckého [online]. Dostupné z WWW: <<http://www.skvorecký.com>> [dostupné 2010-11-03], vlastní zpracování.

(1969). Novela *Legenda Emöke* a povídka *Bassaxofon tvoří vrcholy* autorovy povídkové tvorby šedesátých let.

Další Škvoreckého tvorbou jsou textappealové²⁵ humoresky *Ze života lepší společnosti* (1965) nebo eseje o americké literatuře *O nich – o nás* (1968) a *Hořkej svět* (1969).

Významnou součástí autorovy tvorby představují detektivky. Těm se Škvorecký věnuje až do současnosti. V roce 1966 vyšly detektivní povídky ve sbírce *Smutek poručíka Borůvky*, *Babylonský příběh* (1967), *Hříchy pro pátera Knoxe* (1973), *Konec poručíka Borůvky* (1975) a *Návrat poručíka Borůvky* (1981). Esej o detektivních povídkách *Nápady čtenáře detektivek* vyšla v roce 1965. Mezi soudobou tvorbu můžeme zařadit například *Dvě vraždy v mém dvojím životě* (1996). S manželkou Zdenou pak napsali šest svazků, *Krátké setkání, s vraždou* (1999), *Setkání po letech, s vraždou* (2000), *Setkání na konci éry, s vraždou* (2001), *Setkání v Bílé dámě, s vraždou* (2003), *Setkání v Praze, s vraždou* (2004) a *Setkání v Torontu, s vraždou* (2006). V roce 1998 přišel Škvorecký s mystifikačním románem *Nevysvětlitelný příběh*, který je nejen dárkem věnovaným ženě k výročí sňatku, ale také poctou autorovu oblíbenci Edgaru Allanu Poeovi.

Josef Škvorecký se také věnoval tvorbě historické prózy, založené na pramenném výzkumu. Jedná se o biografii A. Dvořáka *Scherzo Capriccioso* (1984) a román o českých přistěhovalcích během americké občanské války *Nevěsta z Texasu* (1992). Tento román je zároveň posledním románem, který Škvorecký napsal.

Ke Škvoreckého rozsáhlé tvorbě se řadí také eseje. Jedná se o výbor *Podivný pán z Providence a jiné eseje* (1998), autobiografii *Příběh neúspěšného tenorsaxofonisty* (1994) a dokumentární knihu o historii nakladatelství *Sixty - Eight Publishers Samožerbuch* (1977). Souborné vydání *Spisů Josefa Škvoreckého* vyšlo v Praze od roku 1991.

Mimo svoji literární tvorbu se Josef Škvorecký podílel i na scénářích několika filmů. Jmenujme *Zločin v dívčí škole*, *Zločin v šantánu*, *Flirt se slečnou Stříbrnou*, *Farářův konec*,

---

²⁵ Textappealy – slovo, které vymyslel Ivan Vyskočil, ze slova sexappeal – znamenalo přitažlivé texty a jednalo se o soubory písniček, povídek a krátkých scének. Další informace dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>> [dostupné 2010-03-11].

Šest černých dívek a Tankový prapor, který v roce 1991 natočil režisér Vít Olmer. Škvorecký plánoval také zfilmování díla Zbabělci pod režii Miloše Formana, avšak tento projekt se neuskutečnil. Na Škvoreckého texty se zaměřila také Česká televize. Vznikly tak televizní inscenace Legenda Emöke a Eine kleine Jazzmusik. Dále byly natočeny televizní seriály Hříchy pro pátera Knoxe, Prima sezóna a Případy detektivní kanceláře Ostrozrak. Pro televizi napsal Josef Škvorecký společně s Lubomírem Dorůžkou muzikál Zmatek kolem Lýdie, Revue pro banjo. Podle detektivních příběhů byl natočen čtyřdílný televizní seriál Vědecké metody poručíka Borůvky.

Škvoreckého texty jsou rovněž žádány divadelními režiséry. Jiří Robert Pick využil některých povídek v kabaretech v divadle Paravan. V roce 1980 Škvorecký napsal divadelní hru Bůh do domu. Brněnské divadlo Husa na provázku zinscenovalo Příběh inženýra lidských duší. Se svým přítelem, prozaikem, překladatelem a významným českým publicistou Lubomírem Dorůžkou publikovali informace o mezinárodních jazzových festivalech, překládali jazzové antologie a v rozhlase měli pravidelný pořad o jazzu Šest na lenošce.

Většina Škvoreckého děl vyšla česky a anglicky. Díla byla také přeložena do dalších jazyků a těšila se velké čtenářské přízni na celém světě. Z Kanady a Spojených států, přes Velkou Británii, Dánsko, Finsko, Holandsko, Francii, Španělsko, Itálii, Německo, Maďarsko, Chorvatsko, Rusko, Polsko do Čech a dále pak i do Izraele, Číny, Austrálie a zřejmě i dál putovaly Škvoreckého romány, novely, detektivky a eseje. Ve všech těchto zemích najdeme čtenářské příznivce, které spojuje právě zájem o tuto tvorbu.

4 PRÓZY JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Próza je hlavním vyjadřovacím prostředkem Josefa Škvoreckého. V této kapitole se seznámíme s romány, které byly v literárním životě autora určitými mezníky. Seznámíme se s díly, jejichž obsah a význam byl ovlivněn Škvoreckého životem. Díla si představíme chronologicky, tak jak na sebe navazovala. Díky tomuto chronologickému řazení doby vzniku jednotlivých děl, poznáme rozvoj autorova stylu, jeho postoje a názory, které promítnul do svých příběhů a postav. Poznáme celkové vyjádření autora k době, ve které tvořil.

Stěžejními romány, kterým se v této kapitole budeme věnovat, jsou romány Zbabělci, Tankový prapor, Lvíče, Mirákl, Prima sezóna, Příběh inženýra lidských duší a Scherzo Capriccioso.

Pro lepší zachycení Škvoreckého literárního vývoje v čase, rozdělíme charakteristiky jednotlivých próz na tři etapy. Každá etapa je uvedena stručným úvodem popisujícím události dané doby a okolnosti vzniku jednotlivých románů. V každé literární etapě si přiblížíme typické prózy pro dané období. Jednotlivé výše uvedené prózy nám svým příběhem, postavami, událostmi, strukturou a dobou vzniku pomohou určit nejen Škvoreckého umělecký vývoj, ale také nám pomohou zachytit dobu, o které pojednávají. Rovněž nám pomohou zachytit autorovo vnímání událostí, jeho názory a postoje k dané době. Zaměříme se také na prostředí, ve kterém se děje odehrávají. Obsahy jednotlivých románů pomohou odkrýt a pochopit umělecké vyjádření autora, které jej postupně provází celou literární tvorbou. Závěrem je u každé etapy shrnutí získaných poznatků o příslušné Škvoreckého literární tvorbě. Srovnáním obsahů románů, si v konfrontaci s tehdejšími událostmi a životem samotného autora, rozebereme význam jednotlivých děl a období.

V souvislosti s rozdělením na tvůrčí etapy, budeme při charakteristice Škvoreckého románů hovořit o prvním tvůrčím období, které se vyznačuje autorovým vstupem do světa literatury. Druhým tvůrčím obdobím označíme autorovo plodné období spojené s nemožností vydávat svá díla v Československu a s autorovým odchodem do exilu. Poslední, třetí tvůrčí

období, označené jako nová tvůrčí etapa, je obdobím, kdy u autora došlo k přelomu v literární tvorbě.

Úvodem této kapitoly je ještě nezbytné připomenout skutečnost, že prostředí, doba, hodnoty a protagonisté jsou odrazem Škvoreckého života, jeho zkušeností a postojů. Autorovo umělecké zobrazení se formuje v dílech v závislosti na tvůrčích etapách. Jednotlivé romány mají hlavní společné rysy. Jedná se o tři prvky, z nichž vždy alespoň jeden nalezneme v každém díle. Tyto prvky jsou pak jakýmsi pojítkem mezi všemi romány. Prvním z těchto tří prvků je autobiografický hlavní hrdina a vypravěč jménem Danny Smiřický. Druhým prvkem je Škvoreckého rodné město Náchod, které v dílech vystupuje pod názvem Kostelec, a třetím prvkem je nenaplněná láska hlavního hrdiny.

4.1 První tvůrčí období

Prvním tvůrčím obdobím označujeme Škvoreckého vstup do světa literatury. Pro toto období jsou charakteristické romány *Zbabělci* a *Tankový prapor*. Oba uvedené romány nemohly být z politických důvodů v době svého vzniku v tehdejší Československu vydány.

Román *Zbabělci* je označován jako Škvoreckého vstup do světa literatury. Románu je v literárním životě Josefa Škvoreckého přiřazován velký význam. Tento význam je dílu připisován díky otevřenosti a pohledu na události té doby. Také je ceněn autorův věk a vyzrálost v době kdy tento román vznikal. Román *Zbabělci* ve své době vyvolal skandál, jenž, jak se dovídáme v knize *Samožerbuch*, byl předem plánovanou kampaní státní moci, která tak chtěla exemplárně potrestat nepohodlné spisovatele. Rudé právo²⁶ tehdy označilo Škvoreckého za „*cynika, kterému nejsou svaté ani věci, z kterých se zrodila svoboda lidu*“ a že se mu „*podařilo vykreslit vlastní morální charakter tak nízko jako dosud nikomu*“²⁷.

---

²⁶ Právo je český deník. Dříve vycházel pod názvem Rudé právo, před rokem 1989 byl stranickým tiskem KSČ. Deník Rudé právo byl založen roku 1920, kdy došlo k rozkolu mezi českými sociálními demokraty a komunisty. První číslo Rudého práva vyšlo 21. září 1920 (tento den byl pak za komunistického Československa slaven jako „Den tisku, rozhlasu a televize“). Další informace dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>> [dostupné 2010-03-11].

²⁷ Český rozhlas [online]. Rozhovor s Josefem Škvoreckým. [dostupné 2010-02-29]. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/ctenarskydenik/autori/_zprava/488249

V obou románech se poprvé setkáváme s již zmíněnými třemi typickými prvky Škvoreckého próz. V románu Zbabělci se poprvé seznamujeme s autobiografickým hrdinou a vypravěčem Dannym Smiřickým. Rovněž nám autor představuje své rodné město Náchod, v románu pojmenovaný jako Kostelec. A také se zde poprvé objevuje motiv nenaplněné lásky.

4.1.1 Román Zbabělci

Román Zbabělci je Škvoreckého románovou prvotinou. Román je prvním autobiografickým dílem, ve kterém se objevují charakteristické prvky Škvoreckého autobiografické tvorby.

Dílo je rozděleno do osmi kapitol, z nichž každá je věnována jednomu dni příběhu. Těchto osm kapitol, neboli osm dní, je hodnoceno a viděno pohledem obyčejného jednotlivce ze společnosti, mladého dvacetiletého gymnazisty, nikoli z dobově navyklého ideologického hlediska. Popisné pasáže se prolínají s úseky zpovědí a s dramatickými situacemi. Román je psán ve formě volně strukturovaného deníku, který si vede tehdy dvacetiletý Danny. Hlavní postava vystupuje jako kronikář událostí. Jazykem knihy je slang mladých lidí se živými dialogy. Prokládání češtiny němčinou a angličtinou přispívá k výrazné přesvědčivosti postav a přibližuje se k hovorové mluvě tehdejší mládeže. Míru autentičnosti Škvorecký zvýšil pomocí silně subjektivního vyprávění v ich-formě.

Hlavní hrdina, který je zde vypravěčem, vyjadřuje své postoje tím, že revoltuje proti světu předchozí generace, vidí jej a komentuje se spontánní naivitou mládí. Pojmenovává věci pravými jmény a snaží se tak rozbít pokrytectví konvence. Ve svých soudech okolí a prostředí malého města je velmi otevřený. Svoji mladickou kritiku a otevřenost neomezuje ani v otázkách tabuizovaných jako jsou sex, postavení mladé generace nebo úvahy mezi řádky na téma „měli bychom tu radši Američany nebo Rusy?“²⁸

---

²⁸ TRENSKÝ, P., *Josef Škvorecký*, vlastní zpracování.

Děj románu zachycuje posledních osm dní německé okupace Československa v období od 4. do 11. května 1945, během kterých došlo k formování revolučních hnutí a k osvobození Československa Rudou armádou od německé nadvlády. Příběh se odehrává v Kostelci, který je autorovým rodným městem Náchodem. V těchto posledních osmi dnech se schyluje k revoluci. Je očekáván příchod osvoboditelských armád, ale i prchajících Němců. Kvůli organizaci silného odporu proti posledním skupinám Němců dochází k častým konfrontacím mezi městskou smetánkou, která za tváří revoluce skrývá svoji slabost a omezenost, a mladou generací, obrňující se notnou dávkou cynismu a pesimismu. Hlavní postava Danny se nechává zapsat do armády s jediným motivem - získat lásku a obdiv ženy. Po prvních hodinách v armádě je však Danny spolu se svými kamarády unavený, nevyspalý a hladový. Rozhodne se proto dezertovat. Vyhrocená situace ve městě vrcholí při střetu s komunisty a prchajícími Němci. Dochází k brutálnímu mučení německých vojáků, nejen za jejich skutečné viny, ale za viny celého Německa. Vše končí vítáním Rudé armády.

Škvorecký se v tomto románu opírá o své vlastní zážitky a zkušenosti. Hlavním hrdinou je sám autor, respektive jeho pohled na svět. Podobnost zážitků a zkušeností hlavního hrdiny a autora je v díle více než zřejmá. Ať už jde o dobu a věk postavy nebo třeba jen lásku k jazzu a k ženám. Motívem díla je zpověď mladého člověka, kterého charakterizuje zdravá naivita mládí, odpor k jakémukoli patosu, občasný cynismus, ale také lidskost, tolerantnost a soucit k těm, kteří si to zaslужují. Základní stanovisko je naznačeno již v úvodu románu, kdy Danny a jeho přátelé diskutují o revoluci na zkoušce kapely v místním hostinci: „*Tak revoluce se vodkládá na neurčito. Jo*“, řekl jsem a strčil jsem si plátek do úst. „*Z technických důvodu, ne?*“²⁹

I přesto, že se děj odehrává na konci války, nejedná se o historické dílo. V centru zájmu je především vnitřní život vypravěče a fiktivní postavy, nikoli historická fakta. Historie a její rámec určuje pouze stavbu románu a vliv na postavy. V románu nalezneme typické prvky Škvoreckého autobiografických románů. V příběhu se objevuje nedostupná dívka Irena a nenaplněná láska, hlavní autobiografický hrdina Danny Smiřický a

---

²⁹ ŠKVORECKÝ, J., *Zbabělci*, s. 9.

Škvoreckého rodné město Náchod. Škvorecký v tomto románu používá tzv. hemingwayovský dialog³⁰, který je charakteristický snahou o přesné zachycení replik v normálním způsobu hovoru. Monolog hlavní postavy střídají krátké dialogy.

Závěrem lze o románu Zbabělci říci, že přinesl nový pohled na revoluci, jenž byl oproštěn od ideologie a ukazoval pravou tvář revoluce, jako zbabělost, pomstychtivost a brutalitu. Je zde značný pocit absurdity, který ústí v odsouzení válek, násilí a ideologií. Román velmi dobře vykresluje životní pocity mladé generace. Společnost je zde líčena ve svém maloměšťáctví, ale také v ochotě položit za zhroucení fašistické diktatury život.

4.1.2 Román Tankový prapor

Román Tankový prapor je dalším významným autobiografickým dílem Josefa Škvoreckého. Dílo navazuje na předchozí román Zbabělci. Román lze označit jako nejzdařilejší českou satiru vojenského života od dob Haškova Dobrého vojáka Švejka.³¹

Román je složen z deseti na sebe navazujících příběhů. Nenajdeme zde souvislý příběh nebo zápletku. Tvoří jej jednotlivé situace naznačené tematickými tituly jednotlivých kapitol, které jsou často rozděleny na řadu nezávislých scén. Základní konflikty se v románu opakují v různých podobách. V románu jsou obsaženy dva prvky známé z ostatních děl, které jsou typické pro Škvoreckého tvorbu. Opět zde nacházíme nedostupnou dívku a hlavního autobiografického hrdinu Dannyho Smiřického. Ten je v tomto románu starší o šest až sedm let, než v první knize Zbabělci.

Děj románu se odehrává v období jaro-zima 1954 a s nadsázkou popisuje běžný život jednoho tankového praporu v kasárnách v Kobylci. Hlavním vypravěčem svérázného příběhu je rotný Danny Smiřický, velitel tanku. Danny a ostatní členové Sedmého tankového praporu dokončují poslední půlrok své vojenské služby. Děj popisuje několik

---

³⁰ Hemingwayovský dialog je charakteristický snahou o přesné zachycení replik v normálním způsobu hovoru, což má působit věrohodným dojmem. Další informace dostupné z WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>> [dostupné 2010-03-11].

³¹ Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války (1921-1923) je čtyřdílný humoristický román českého spisovatele Jaroslava Haška přeložený do 54 jazyků, několikrát zfilmovaný i zdramatizovaný. Jde o nejvýznamnější Haškovo dílo mnoha lidmi spojované s kongeniálními ilustracemi Josefa Lady. Smrt bohužel nedovolila Haškovi jeho dílo dokončit. Další informace dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>> [dostupné 2010-03-11].

vojenských cvičení, boj proti omezenosti velitelů a závěrečný rozlučkový večírek, na němž dochází k potyčce mezi veliteli a vojáky. Nechybí milostná zápletka Dannyho s manželkou jeho nadřízeného.

Škvorecký se při psaní románu Tankový prapor opírá o svoji prezenční službu v československé armádě na počátku padesátých let. Působení v armádě mu poskytlo osobní zážitek a intenzivní styk s čistou lidskou hloupostí, jakou mohla poskytnout armáda totalitního státu doplněná dogmatismem padesátých let. Díky této osobní zkušenosti jsou v díle téměř dokonale vykresleny poměry v československé armádě té doby. Oficiální armádní důstojnost a vážnost je konfrontována s nepoddajnou a neuctivou povahou mladých vojáků. Tento konflikt je patrný například v pasáži, kdy na schůzi věnované literatuře, vojáci recitují oslavné socialistické básně:

„Za Prouzou se vztyčil nadporučík Růžička, který dosud vytrvale mlčel. Nyní se rozhodl, že bezradnému nováčkovi pomůže v zauzlující se situaci. Počkejte Mácha, pravil a obrátil se k poručíkovi. Soudruh čtenář má správnou myšlenku, jenom je třeba ho upřesnit. Mácha, jak říkáme, že byla první republika? Tváří v tvář svému bezprostřednímu nadřízenému ztratil politruk výmluvnost. Buržoazně demokraticky, pravil stručně. A jak ještě říkáme? Kapitalistická. A jak říkáme, že tam byla vládnoucí třída? Kapitalisti. A kdo sloužil v armádě? Lid. A kdo byli důstojníci? Kapitalisti. Kdežto dnes? Četařovi konečně svitlo. Dnes říkáme, pravil kvapně, že důstojníci jsou synové dělnické třídy. A v naší vlasti říkáme, že lid co? Vládne.“³²

V románu se setkáváme se stejnými motivy jako v jiných autobiografických románech. Nicméně v díle nalezneme rozdíly ve struktuře. Na rozdíl od ostatních románů, kde je děj vyprávěn v první osobě, je děj Tankového praporu vyprávěn v osobě třetí. Danny je sice opět hlavním hrdinou románu, ale vyprávění není osnováno kolem něj a také nekomentuje události způsobem, který by byl srovnatelný s jinými díly. V řadě důležitých scén se Danny nevyskytuje a chybí také retrospektivy a vzpomínky na Kostelec. Můžeme si tedy položit otázku, proč se postava Dannyho v tomto díle vůbec objevuje? Odpovědí nám může být snaha autora udržet souvislost se Zbabečci. Jazyk,

---

³² ŠKVORECKÝ, J., *Tankový prapor*, s. 110.

který je v románu použit, obsahuje ve srovnání se Zbabělci mnohem více slangových výrazů, vulgarizmů i otevřených obscenit. Postavy jsou zjednodušeny na karikatury, navíc jsou zachyceny jen epizodicky, bez snahy o bližší poznání.

Z ústředního tématu románu lze vyvodit závěr, že dílo hovoří o žalostném nezdaru pokusu komunistického systému zlomit tradiční postoje, zvyky a hodnotové vědomí obyvatelstva. Škvorecký tento debakl komicky popisuje na příkladu armády. Popisuje tak reakci mladých lidí na tento pokus, který byl v rozporu se základními principy lidské povahy. Vojáci považovali vojenskou službu za nudnou a nesmyslnou. Ideologie pro ně byla něčím nesrozumitelným a směšným. Na celý systém tak pohlíželi jako na absurditu, které však není možné odporovat. Dílo zachycuje snahu vojáků o zachování si svého lidství.

4.1.3 Shrnutí literární tvorby v prvním tvůrčím období

Jak je z obsahů a závěrů obou románů patrné, vyznačuje se Škvoreckého první tvůrčí období následujícími prvky. Autor přinesl svými romány nový pohled na tehdejší dobu, na revoluci, armádu a celý komunistický režim. Oba romány spojují autobiografické znaky a typické jednotící prvky. Škvorecký v příbězích vycházel ze svých vlastních zážitků. Hlavní postava je charakterizována zdravou naivitou mládí, odporem k jakémukoli patosu, cynismem, ale také lidskostí, tolerantností.

Jelikož jsou obě dvě díla Škvoreckého románovými prvotinami, inspiruje se autor v tomto tvůrčím období převážně v americké próze, především u Hemingwaye. Tato inspirace je v dílech patrná v krátkých autorských řečech. Dále se zde objevují koncisní věty, které se vyhýbají lyrismu a dávají tak silný epický spád ději, pocit telegrafické stručnosti a od čtenáře dožadují domyšlení podtextu.³³

Mimo tři základní prvky, které nalézáme ve všech Škvoreckého prózách, se v prvním období objevuje další typický znak. Tím je absolutní sluch autora pro hovorový jazyk.

---

³³ KOSKOVÁ, H., *Hledání ztracené generace*, vlastní zpracování.

Dialogy v románech slouží k charakteristice postav a situací. Rovněž se v dílech ukazuje další Škvoreckého přednost a také další charakteristický prvek jeho tvorby, kterým je téměř dokonalé vykreslení poměrů tehdejší doby. Tento dojem autentičnosti a jednoduchosti je ve skutečnosti výsledkem neobyčejně vynalézavého a citlivého způsobu práce s jazykem. Jako příklad můžeme uvést pasáž knihy Tankový prapor.

„A tak se stalo, že když se z ranní mlhy vynořil džíp s číslem štábu divize, naskytl se očím majora Borovičky, zvaného malinkatý ďábel, poklidný a realistický obraz s tanky. Ležely jako přežraní kanci v mělkých jámách a ranní větřík si laškovně pohrával s chomáči trávy a sporými větvičkami, nastrkanými tu a tam za madly a kolem příkopů. Srdce nepatrného majora se zatetelilo radostí, neboť se mu zde naskytl možnost dokonale se uplatnit. Vydal svému řidiči rozkaz, aby zastavil. Potom křepce vyskočil z džípu, a sekaje vojensky nožkami v naleštěných holinkách, spěchal k dobře viditelnému štábnímu vozu.“³⁴

Škvorecký svou schopnost práce s jazykem využívá nejen pro vykreslení doby nebo postav, ale také její pomocí vytváří humor. Pro autora má humor hluboký smysl, neboť právě humorem bojuje proti tehdejší době.

4.2 Druhé tvůrčí období

V šedesátých letech, díky slábnutí politického režimu v tehdejší Československu, vstupuje Škvorecký svojí tvorbou do druhého tvůrčího období. V tomto období, mimo jiné, vychází v exilu román Zbabělci. Autor se stává jedním z nejčtenějších spisovatelů. V návaznosti na to se ke čtenářům dostávají ve velmi rychlém sledu nová díla. Během druhého tvůrčího období dochází v životě autora z politických důvodů k zásadní změně. Autor se svojí ženou odjíždí do exilu. V sedmdesátých letech již autor působí v exilu. V té době zakládá se svojí ženou zmíněné nakladatelství Sixty - Eight Publishers.

---

³⁴ ŠKVORECKÝ, J., *Tankový prapor*, s. 23.

Autor vystupuje ze stínu předchozího období, kdy i přes úspěch svých prvních dvou románů není příliš uznávaným autorem. Ve druhém tvůrčím období se Škvorecký stává aktivním členem umělecké avantgardy kolem divadel malých forem³⁵ a nové vlny českého filmu³⁶.

Ve druhém tvůrčím období můžeme mezi jednotlivými romány sledovat posun ve Škvoreckého uměleckém vývoji. Škvorecký v tomto období pozměňuje především strukturu svých děl. Ta jsou složitější a jsou kombinována s více literárními žánry. Typickými romány, na kterých je tato změna patrná, jsou romány *Lvíče*, *Mirákl*, *Prima sezóna* a *Příběh inženýra lidských duší*. Román *Lvíče* je posledním románem, který vzniká ještě v tehdejší Československu. Ostatní romány jsou již exilovými díly. Tento zlom ve Škvoreckého životě je v dílech zachycen nejen jednotlivými příběhy, ale také melancholickými vzpomínkami na mládí a dřívější život. V románech i přes tyto změny nalézáme tři typické prvky Škvoreckého tvorby, byť nejsou obsaženy v každém románu. Nacházíme zde autobiografického hrdinu Dannyho Smiřického, rodné město a nenaplněnou lásku.

4.2.1 Román *Lvíče*

Román *Lvíče* vzniká ve Škvoreckého druhém tvůrčím období. Román lze vzhledem ke svému charakteru považovat spíše za přechodné dílo, na němž si začíná autor zkoušet komplexnější mnoho-žánrové struktury. Škvorecký tomuto románu vtisknul neobvyklý podtitul *Koncové detektivní melodrama*. Zároveň se jedná o poslední román, který Škvorecký napsal v tehdejší Československu.

---

³⁵ Divadla malých forem, specifický druh divadel vzniklých koncem 50. let 20. stol., jež se svým programem vymezovala jako protipól velkých oficiálních scén. Charakteristickým rysem, vedle komorního prostředí, byla snaha o bourání zavedených estetických konvencí, žánrový synkretismus, překračování hranic jednotlivých uměleckých druhů. K divadlům malých forem patřily v Praze ve svých začátcích např. Reduta, Divadlo Na zábradlí, Semafor. Další informace dostupné z WWW: <<http://leccos.com>> [dostupné 2010-03-11].

³⁶ Česká nová vlna (také někdy Československá nová vlna) je pojem používaný pro generaci československých filmových scenáristů a režisérů začínajících tvořit v 60. letech 20. století. Charakteristickým znakem filmů tohoto hnutí byly dlouhé, často improvizované dialogy, černý až absurdní humor a obsazování neherců. Filmy se často věnují tématům, která nebyla v komunistických zemích běžná: milostné pobláznění mladých lidí či pokřivení morálky v socialistické společnosti. Další informace dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki>> [dostupné 2010-03-11].

Dílo je žánrovou směsicí milostného románu, satiry a kriminálního příběhu. Tyto rozdílné žánrové linie jsou rozvinuty v nestejně délce a vyprávěcí intenzitě. Největší část románu zaujímá milostný příběh, jehož podstata tkví v milostném vztahu mezi hlavním hrdinou a postavou ženy, která jeho lásku neopětuje. Satirické scény jsou do děje zakomponovány povoláním hlavní postavy a pomocí detailních obrazů chování členů rady v různých situacích. Hlavní postava je členem redakční rady, která rozhoduje o tom, jaká díla vyjdou a jaká ne. Satiricky tak ukazuje na mikrokosmos politické situace v poststalinistickém Československu. Detektivní příběh pak zaujímá poslední, okrajovou část vyprávění. Čtenář tak po celou dobu netuší, že čte detektivku. Zvrat přijde až na samém konci románu, kdy se jeho tematika nečekaně otočí. Záhada tak dává milostnému i satirickému příběhu druhé zakončení. Obvyklá struktura detektivního příběhu je v případě románu *Lvíče* obrácená. Mísení žánrů, se kterým se v románu *Lvíče* setkáváme, je pro autora jedním ze způsobů, jak rozšířit strukturu díla, aniž by musel zrušit vyprávění v první osobě.

Děj románu se odehrává v létě na přelomu 50. a 60. let v pražském intelektuálním prostředí. Hlavním hrdinou je mladý redaktor Karel Leden, který je vášnivě zamilován do slečny Stříbrné. Pro to, aby získal její lásku nebo spíše milostný poměr se slečnou Stříbrnou je schopen všeho. Nejen nečekaného rozchodu se svou dívkou, ale i potupení svého nejlepšího kamaráda Žamberka. Avšak i přes všechny své plány a intriky se mu nedaří slečnu Stříbrnou získat. Namísto toho se slečna sbližuje právě s nejlepším Karlovým kamarádem. Děj vrcholí na redakční oslavě na chatě u rybníka, kde je přítomna i slečna Stříbrná. V noci dochází k vraždě šéfa nakladatelství Procházky a policie případ uzavírá jako náhodnou smrt. Karel ovšem zjišťuje, že vrahem je slečna Stříbrná. Jejím motivem byla touha pomstít svoji sestru židovského původu, která byla Procházkovou partnerkou v době příchodu nacistů. Ten ji tehdy opustil, čímž se nepřímo podílel na její smrti. Vyprávění je plné Lednových sebevědomě cynických výpovědí, které jsou pomocí jednoduché sofistiky povýšeny na filozofickou úroveň. Například komentuje své rozhodnutí odloučit slečnu Stříbrnou svému nejlepšímu příteli.

„Zvítězilo mé zdravé sobectví... Ano, Vašek je kamarád, jenže kolik kamarádství už bylo zraženo kvůli ženským. A jakmile jsem si uvědomil tohle, že pro mou falešnost

existuje precedens, měl jsem hned svědomí čisté. Ostatně obětuji etickou zásadu chtivé žádosti, což je nejomluvitelnější na světě.“³⁷

V porovnání s předchozími dvěma romány Zbabělci a Tankovým praporem, nacházíme v románu Lvíče rozdíly. Hlavním hrdinou není tentokrát autobiografická postava Danny Smiřický, ale redaktor literárního časopisu Karel Leden. Postava redaktora však i v tomto románu plní funkci vypravěče a má autobiografické rysy. Metoda retrospektivních střihů do Smiřického mládí, která je důležitou součástí Škvoreckého románů, zde tak nebyla použita. Jazyk románu je charakteristický prolínáním cizími slovy a to hlavně francouzskými. Román nenese stejné jazykové prvky jako například Tankový prapor.

I přes rozdíly mezi jednotlivými romány, jsou i v románu Lvíče použity autobiografické prvky a nenaplněná láska. Škvorecký v případě tohoto románu těžil ze svých vlastních prožitků a zkušeností z období činnosti redaktora v nakladatelství.

Autor románem odhaluje čtenářům zákulisí nakladatelského prostředí se všemi jeho praktikami. *Zasvěcení pamětníci navzdory autorovu výslovnému upozornění, že se zde "nezpodobňují reální lidé, nýbrž pouze reálné postoje", dokázali některé postavy identifikovat s konkrétními literáty*³⁸. Satirická linie, která je v ději snadno rozpoznatelná, slouží autorovi k výsměchu. Vysmívá se postavám, které dělají úplně jiné věci, než o kterých jsou přesvědčeny. Autor tak poukazuje na chování společnosti v té době.

O románu Lvíče lze závěrem říci, že ze strukturálního hlediska je mísení žánrů, které se projevilo v tomto románu, spojeno s pokusy překonat meze vyprávění v první osobě. Skutečnost, že autor v tomto románu nepoužil postavu Dannyho, má svůj strukturální význam. Danny je autobiografická postava, utvářená často ve spojitosti s jinými postavami, jejichž vzorem byly přátelé z autorova mládí. Jediný autobiografický prvek je omezen na autorův dospělý věk, kdy sám působil jako redaktor, stejně jako hlavní postava. Autor se v tomto románu zabývá motivem křivdy, spáchané v minulosti, která je otevřena až do přítomnosti.

---

³⁷ ŠKVORECKÝ, J., *Lvíče*, s. 17.

³⁸ TRENSKÝ, P., *Josef Škvorecký*, vlastní zpracování.

4.2.2 Román Mirákl

Tento román vzniká ve stejném tvůrčím období jako román Lvíče. Román Mirákl je však prvním románem, který vzniká v exilu v kanadském Torontu. Úvodem je důležité podotknout, že se v románu Mirákl opět setkáváme s klíčovými prvky Škvoreckého tvorby. Především se v díle opět objevuje autobiografická postava Dannyho Smiřického a nenaplněná láska.

Strukturální základ románu Mirákl je střídavě kriminální melodrama, stylizovaná autobiografie, polohistorická, polofiktivní bilance dvacetileté historie Československa pod komunistickou nadvládou, satira, pamflet a také zábavná směsice anekdot. Záměrem díla je ironické obnažení vlasteneckého mýtu českého národa. Pro svoji politickou a polemickou orientaci byl román považován za radikální rozchod s předchozí tvorbou. Tento názor byl oprávněný jen částečně. I přes dlouhé ideologické pasáže, přetrvává v díle věrnost odporu k uzavřeným systémům.

Svoji strukturou je děj románu rozdělen na dvě časová období. Polovina děje se odehrává v průběhu roku 1968 a bezprostředně po něm. Stejný prostor je věnován událostem po roku 1948, kdy Dannymu bylo kolem pětadvaceti let. Kniha má tedy dvě hlavní časová období. Pokud pomineme toto rozdělení románu na jednotlivá období, je dílo koncipováno na tři základní dějové linie a početné linie vedlejší. Dílo tvoří dvanáct kapitol, které jsou rozděleny na podkapitoly, mezi nimiž autor přechází. Události nejsou řazeny chronologicky. Zmíněné dějové linie nejsou stejně vyvážené. Hlavními tématy, která prostupují celý text, jsou učitelská dráha v Kostelci, další osudy Dannyho Smiřického a zázrak, který je inspirován skutečnou událostí z roku 1949.

První dějová linie románu se věnuje fiktivnímu zázraku, který se stal v kosteleckém kostele v roce 1949. Tento fiktivní zázrak, jinými slovy podvod, dal také vzniknout názvu knihy. Název knihy je odvozen od krycího názvu pro tajnou akci určenou k likvidaci katolické církve, která tvořila potenciální opozici tehdejšímu režimu. Román se zabývá touto událostí a celým vyšetřováním. Vývoj této dějové linie si částečně zachovává žánr povídky. Příběh má svého detektiva, překvapení, falešné stopy, ale dějová struktura je stavěna na protikladných principech. Druhá hlavní dějová linie se

skládá z různých epizod z vypravěčova života a zabývá se nenaplněnou milostnou aférou Dannyho s Věrou Procházkovou. Škvorecký zde opět použil prvek neuskutečněného vztahu k ženě. Třetí a nejvýznamnější dějovou linii tvoří volně spojené scény politického charakteru, které se nejvíce vztahují k Pražskému jaru³⁹ a událostem následujícím. Dílo zobrazuje Pražské jaro jako komický karneval, jako období hromadného šílenství, během něhož si zachovalo zdravý rozum jen několik málo jedinců, včetně Dannyho.

Příběh románu začíná příchodem mladého učitele na dívčí sociální školu, kde se setkává s postavou ženy, která prochází celým textem. Spleťtý děj popisuje různé situace na dívčí škole, počínaje Dannyho zdrženlivostí, maturitami konče. Další detektivní linii tvoří události kolem tzv. číhošťského zázraku, který Danny prospal v kostelecké kapli. Tyto události jsou spojené se záhadným zmizením faráře Doufala. Koncem šedesátých let se snaží neúspěšně objasnit záhadu Dannyho přítel redaktor Jůzl. Poměrně rozsáhlá část románu se odehrává na pozadí událostí Pražského jara a následné okupace.

Román *Mirákl* je svoji strukturou značně komplikovaným dílem. I přes tuto komplikovanost a autorské novum, v díle opět nacházíme autobiografického vypravěče a hlavního hrdinu Dannyho Smiřického, který vypráví příběh v první osobě. V díle je patrné, že si Škvorecký dal velmi záležet na tom, aby navázal postavou autobiografického hlavního hrdiny na předchozí díla. Danny v románu vystupuje jako čtyřiatřicetiletý starý mládenec, populární autor detektivek a libret pro muzikály, s konexemi na vlivné kruhy, jako jsou spisovatelé, politici a také tajné služby. Hlavní hrdina působí jako důvěryhodný zdroj informací o historických událostech. Ačkoli je v díle známou osobností, nevyznačuje se hlubokým vzděláním ani velkými ambicemi. Díky tomu vidí věci realističtěji, než ostatní. Svoji úlohou vypravěče propojuje různé dějové roviny, linie a epizody. V ději vystupuje jako pozorovatel, účastník a posluchač příběhů. Román neustále osciluje mezi dokumentárním pojetím a fikcí. Postavy a místa jsou fiktivní, avšak často mají vazbu na místa a jména, která jsou reálná.

---

³⁹ Pražské jaro bylo období politického uvolnění v Československu. Toto období začalo 5. ledna 1968, kdy se prvním tajemníkem ÚV KSČ stal Alexander Dubček, a pokračovalo do noci z 20. na 21. srpna téhož roku, kdy vojáci Varšavské smlouvy v čele s vojáky Sovětského svazu vstoupili do Československa, aby zastavili započaté reformy. Další informace dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>> [dostupné 2010-03-11].

Abychom správně pochopili strukturu díla a mohli vyvodit závěr, kterým bychom byli schopni posoudit autorův posun ve vývoji, je nutné charakterizovat strukturu díla. K tomu nejlépe poslouží slova samotného autora: „*Udělal jsem to tak, že jsem si všelijaké epizody, konverzace a wisecracky napsal na kousky papíru a pak jsem postupoval, jako když se skládá puzzle. Ty obrazy rozřezané na stovky nepravidelných střepů, jejichž skládáním lze zabít čas určený ke chřipce, jsem na koberci šoupal sem a tam, snažil se je dostat do takového sousedství, kde by dávaly smysl. Někdy jsem lísteček taky přestříhl, jako třeba ten o venkovské novomanželce, co ji manžel samou vášní usekl špičku nosu, půlku jsem namíchal na samý začátek, druhou až hodně na konec a byl jsem zvědav, jestli taková nicotná, ale, zdálo se mi, půvabná historka má doté míry soudržnost, že useknutý nosejček i po pěti stech stránkách historických událostí okamžitě naskočí čtenáři v hlavě.*“⁴⁰

Základním prvkem románu Mirákl a odrazem literárního vývoje autora je směsice velmi komplikovaně propracovaných různorodých prvků a návrat k základnímu prvku Škvoreckého tvorby, kterým je autobiografický hrdina. Román můžeme označit jako text pokleslého žánru detektivky. Avšak na rozdíl od detektivky v pravém slova smyslu se vypravěč ani čtenář nedozvídá v žádném okamžiku pravdu, spíš naopak. Děj se postupně stále více komplikuje. Skutečnost, že detektivní příběh není nakonec vyřešen, lze chápat jako ironický pohled na skutečnost, že život a dějiny jsou nepochopitelné a stejně nepochopitelné jako pravda. Ironie je tedy dalším důležitým prvkem díla. Autor líčí poměry v politických kruzích i mezi umělci a intelektuály, často s ironickým odstupem. Tento román je také nezbytné chápat jako bezprostřední autorovu reakci na události roku 1968 i jako vyrovnání se autora s předchozími dvaceti lety komunistického režimu.

4.2.3 Román Prima sezóna

Román Prima sezóna, který vyšel v sedmdesátých letech, patří v rámci autobiografického cyklu k méně ambiciózním pracím autora. Román je vklíněn mezi díla Mirákl a Příběh inženýra lidských duší. Jedná se o druhý román vydaný v exilu.

---

⁴⁰ ŠKVORECKÝ, J., *Samožerbuch*, s. 267-268.

Dílo je složeno ze šesti částí, z nichž každá je soustředěna kolem jedné dívky. Tyto příběhy dohromady pokrývají dobu jednoho roku, neboli prima sezónu, v Dannyho životě. Šest částí románu prezentuje šest realistických příběhů, plných humoru a poetičnosti, které dohromady skládají obraz mládí. Základním tématem je Dannyho snaha a namáhavý boj přijít o panictví. Když se nehoní za děvčaty, věnuje se jazzu. Hlavním předmětem Dannyho milostné touhy je opět dívka Irena, známá ze Zbabělců, avšak je zde také mnoho jiných dívek.

Jelikož román patří do autobiografického cyklu, nepřekvapí, že se opět setkáváme s autobiografickým hlavním hrdinou Dannym Smiřickým. Dílo je psáno v první osobě. Jazykem románu je hovorová čeština, nepřeložená německá a anglická slova. Prolínání hovorového a spisovného jazyka je v tomto díle jedním z nejzdařilejších. Autor se v tomto románu vyhýbá jakýmkoli vulgarizmům.

*"Prodíral jsem se sněhem, který se pořád ještě sypal z nebe na krásné město Kostelec, a uvažoval jsem, jak to zařídím, se dvěma holkama na krku, aby to nekolidovalo. Protože jak si to Marie rozmyslí, bylo jasné. Holka když řekne, že si něco rozmyslí, tak už je rozmyšlená. Prodíral jsem se k městu, po kolena ve sněhu, tou liduprázdnou nocí. Nad zámeckou věží visela nějaká nezatemněná hvězda a bylo mi blaze. Začínala zřejmě prima sezóna."*⁴¹

Děj se odehrává v Kostelci. Danny je studentem gymnázia a prožívá období, kdy hledá dívku. Chodil už s dvaceti dívkami, ale nejvíce se zajímá o Irenu a Marii. Tento zájem mu však vydrží jen do května, kdy potkává slečnu Weberovou, do které se zamilovává. Netuší však, že slečna Weberová jsou ve skutečnosti dvojčata. Tuto pravdu se však nakonec dozvídá. Danny zjišťuje, že dvojčata si s ním jen pohrávala, aby jim řekl jména všech dívek, se kterými kdy chodil. Dopis s tímto seznamem se dostává i k Ireně, čímž u ní Danny definitivně skončil. Danny velmi rád hraje charleston a ostatní zakázané styly hudby, ale ani to mu nepomůže. Jeho úspěchy u dívek jsou mizivé. Nevyjde mu to ani s Ireninou sestrou Alenou, ani s přespolní Kristýnou Nedoložilovou.

---

⁴¹ ŠKVORECKÝ, J., *Prima Sezóna*, s. 17.

Shrneme-li poznatky o tomto románu, dojdeme k jednoduchému závěru. Románem se autor vrací domů, do svého mládí, do doby, kdy Danny Smiřický byl napůl dítě a napůl muž, kdy pokušení byla silná, svět jen o něco větší než Kostelec a politické katastrofy byly zastíněny děvčaty⁴². Chronologicky tak autor popisuje své mládí, svůj předchozí život, jiný život než ten, který je popsán v ostatních románech. Struktura příběhů je vždy anekdotická, neboť všechny začínají pro Dannyho zdánlivě nadějnou situací, ale nakonec se vše obrátí proti němu a on se záhy ocitne tam, kde byl na začátku. Škvorecký se v tomto románu také autobiograficky vrátil do svého rodného města. Ve srovnání s jinými autorovými romány je toto dílo nenáročným čtením.

4.2.4 Román Příběh inženýra lidských duší

Román Příběh inženýra lidských duší můžeme považovat za pokračování dvou předchozích velkých románů, Zbabělců a Miráklu. Autor v tomto románu rozvíjí a dovršuje svoji techniku. Román patří svým obsahem, hloubkou, šířkou i formou k vrcholu autorova, vlastní zkušeností inspirovaného díla. Jelikož se jedná o další dílo inspirované vlastními zkušenostmi, nepřekvapí, že se opět setkáváme s autobiografickým vypravěčem a hlavním hrdinou Dannym Smiřickým, rodným městem Náchodem a milostným příběhem. Jedná se o další román psaný v exilu.

Podobně jako v románu Mirákl je děj románu Příběh inženýra lidských duší rozdělen na dvě časová období, mezi nimiž osciluje. V prvním časovém období se jedná o přítomnost, neboli život Smiřického v exilu po roce 1968, který se odehrává převážně v Torontu. Ve druhém časovém období se jedná o minulost, neboli Smiřického mládí v polovině čtyřicátých let situovaných do Kostelce.

Kostecká dějová linie se skládá ze tří hlavních proudů. První proud tvoří Dannyho účast v nešťastném sabotážním spiknutí v továrně na stíhačky, kde je totálně nasazen. Toto téma je rozvinuto do podstatné délky s napínavými událostmi. Druhým proudem Dannyho milostný poměr s tovární dělnicí Nad'ou. Třetí pak představují volné epizody

---

⁴² KOSKOVÁ, H., *Hledání ztracené generace*, vlastní zpracování.

strukturované převážně v anekdotické formě. Téma sabotáže se prolíná s nejpoutavějším příběhem Dannyho mládí, kterým je milostný vztah s Nad'ou pracující ve stejné továrně jako on. Z mnoha ženských postav v románu je Nad'a daleko nejvýznamnější a její důležitost lze srovnávat s Irenou ve Zbabělcích. Nad'a však pro něj představuje idealizovaný obraz ženství. Jejich láska je komplikovaná rozdílem jejich sociálního zázemí. Danny je člen prosperující vzdělané střední vrstvy, Nad'a naopak pochází z chudých poměrů. Sociální rozdíl se projevuje snad ve všech aspektech. Tento odlišný sociální původ je v knize zachycen, při první návštěvě u Dannyho doma:

„Hladovýma očima zkoumala náš pokoj a krásně se jí pohybovalo chřípí. Asi čmuchala co by kde ještě snědla. Chceš ještě? Zeptal jsem se. Kývla. Šel jsem pátrat do kuchyně a Nad'a šla bez pozvání za mnou. Na sporáku mi máti připravila oběd, svíčkovou z koňského masa. Nadina chřípí se zachvěla. Zapnul jsem sporák. Za moment to bude, řekl jsem. Ty nemáš rodiče? Mám tátu, pravila. Ale je v koncentráku. Rozhlédla se a pak si sedla na štokrle u kamen. Třídní instinkt, to si ale říkám až dnes, ve vzpomínkách. Klasický trůn českých služek. Tenkrát mi to nenapadlo. Naložil jsem Naděnce celou svou vydatnou porci a kochal jsem se s požitkem pozorováním toho, jak kostlivá holka zpracovává svíčkovou jako hladová kočka.“⁴³

Dannyho citový vztah k Nadě není vztahem nadřazenosti, ale obdivu. Když dívka umírá, nabývá v průběhu vyprávění její mýtický rozměr. Stává se symbolem Smiřického ztraceného mládí. V širším pojetí se stává symbolem lidské nepřipravenosti rozpoznat pravou hodnotu lidí a pravý význam událostí.

Dějová linie týkající se emigrace zabírá větší část románu. Žádná z těchto epizod, které jsou v této části zajímavější a bohatší, nepřekonává poetickou intenzitu milostného příběhu z první části. V období emigrace se hlavní proud vyprávění týká Dannyho kariéry univerzitního profesora. Druhý proud, který těsně souvisí s prvním, se týká jeho milostného románku s jednou ze studentek, krásnou a bohatou Irenou Svenssonovou. Třetí proud pak opět tvoří rozmanité epizody, jejichž námětem je většinou život české emigrantské komunity v Kanadě. Škvorecký v této dějové části zachycuje

---

⁴³ ŠKVORECKÝ, J., *Příběh inženýra lidských duší*, s. 25-26.

severoamerickou univerzitu sedmdesátých let, se satirickým zabarvením a výsměchem. Vysmívá se experimentálním trendům té doby a problémům, kterými se zabývají jeho kolegové, problémům pro něj nepodstatným a směšným. Jelikož Danny disponuje odlišnými zkušenostmi a poznatky, vyrůstá mezi ním a ostatními bariéra.

Jazyk románu se pohybuje od spisovné češtiny po hovorovou, nechybí ani vulgarismy a dialektismy. Nalezneme zde také delší citáty z němčiny, ruštiny, angličtiny a latiny. V epizodách z Kostelce se téměř výhradně objevuje v románu „záchodový“ humor, který mu dodává atmosféru švejkovského typu. Postavy v díle přicházejí a zase odcházejí, ale setkáváme se zde s Dannyho známými z autorových dřívějších próz. Významnější roli však hrají nové postavy. Postava vypravěče je v románu značně zvýrazněna. V díle žije nový Smiřický, který není průměrným jedincem či jen autorem libret, ale uznávaným spisovatelem a intelektuálem. Rovněž je mnohem sebejistější a namyšlenější než v předchozích románech. Nicméně v epizodách z mládí je to starý známý Danny ze Zbabělců. Toto období je prezentováno s určitou dávkou melancholie, jakoby autorovi v novém světě jeho mládí chybělo.

Škvorecký v tomto románu opět čerpá ze svého života. Nejedná se však jen o zážitky nebo názory samotného autora. Škvorecký zde píše více o svých pocitech, o svých myšlenkách. V tomto díle je Danny jako sám Škvorecký. Vystupuje jako exilový český autor žijící v Torontu a profesor literatury. Autor se vrací do svého mládí, do vlasti, na kterou melancholicky vzpomíná. Jelikož se zde objevuje Danny se dvěma tvářemi, jednou z Nového světa a druhou z minulosti, můžeme se domnívat, že se v tomto románu autor odděluje od svého mládí a uzavírá tak tuto etapu svého života a literární tvorby. Vše se tak jeví jako rozpor toho, co bylo a mohlo být v minulosti, a toho, co bude v Novém světě. Škvorecký v románu mimo jiné poukazuje na izolaci emigrantů ve společnosti. Tento fakt je nejvíce patrný v okamžiku, kdy vypravěč projevuje s mnoha jedinci z řad emigrantů hluboký soucit.

Závěrem je třeba poukázat na fakt, že dílo není klíčovým románem, ale vynikajícím dílem, v němž autor bohatě využil prostředků, které si vyzkoušel v dřívějších prózách. *Je to polytematická, polyfonická kompozice, kterou tvoří volně spojované epizody a prvky*

různých žánrů.⁴⁴ Děj se rozvíjí chronologicky s vloženými stříhy, vyprávěními a odbočkami různého druhu. Nalezneme zde jemné psychologické postřehy o lidské povaze. Román je díky svému stylu plný překvapení. Tematicky i strukturálně je dílo ještě méně soudržné než *Mirákl*.

4.2.5 Znaký literární tvorby ve druhém tvůrčím období

Z obsahu, kompoziční stavby a závěrů jednotlivých románů je jasně patrný vliv tehdejších událostí na Škvoreckého tvorbu ve druhém tvůrčím období. Jedná se o události a dění v šedesátých letech v tehdejší Československu, kdy tvorba byla ovlivněna také nástupem nové české umělecké avantgardy. Zároveň se do uvedených románů druhého tvůrčího období promítá osobní život autora, především pak odchod do exilu. Tento zlom ve Škvoreckého životě je v románech zachycen vzpomínkami na dřívější život a lítostí nad ztracenými, promarněnými léty života. Zároveň se autor ve svých dílech nechává ovlivňovat životem v exilu. Tyto události u něj probudily motiv minulosti. Desítky ztracených let, stovky kompromisů, které bylo třeba zdůvodnit, spousty hrdinů, kteří se ukázali jako zbabělci. Rovněž ve druhém tvůrčím období vychází autorova poslední kniha v Československu, román *Lvíče*. Posledním románem vydaným v tomto období je *Prima sezóna*, ve které se vrací znovu do svého mládí.

Typické autobiografické prvky Škvoreckého tvorby se v románech druhého tvůrčího období vyskytují i nadále, ale v pozměněné podobě. Autobiografické prvky jsou využity k vyjádření myšlenek a vzpomínek na minulost, nikoli jako zdroj příběhů. Autor také opouští satirický pohled na poválečné období a soustřeďuje se na období šedesátých let, období pražského jara a normalizace⁴⁵. Tuto dobu zachycuje pomocí postav, především pak pomocí jejich chování. Kompozičně jsou Škvoreckého díla druhého tvůrčího období více propracovaná.

---

⁴⁴ TRENSKÝ, J., *Josef Škvorecký*, vlastní zpracování.

⁴⁵ Normalizace bylo oficiální pojmenování pro čistky v komunistické straně, propouštění ze zaměstnání, obnovení cenzury, zrušení mnoha zájmových a politických sdružení a organizací a další represivní opatření po násilném potlačení Pražského jara v roce 1968 armádami Varšavské smlouvy. Další informace Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org>> [dostupné 2010-03-11].

Škvorecký ve svých dílech rozvíjí a dovršuje svou techniku a dostává se k vrcholu děl inspirovaných vlastní zkušeností. I v tomto období se projevuje autorova výborná znalost lidí a absolutní sluch pro jazyk a dialog.

4.3 Nové tvůrčí období

Třetí tvůrčí období, trvající od sedmdesátých let do současnosti, je označeno jako nové tvůrčí období, jelikož Škvorecký píše svá díla výhradně v Novém světě, v kanadském exilu. V tomto novém tvůrčím období dochází k přelomu ve Škvoreckého literární tvorbě. Čtenářům představuje životopisný román o osudech českého skladatele Antonína Dvořáka v Americe, román *Scherzo Capriccioso*. Na toto dílo žánrově navazuje poslední Škvoreckého román *Nevěsta z Texasu*.

Škvorecký se v novém tvůrčím období vzdaluje od svých původních námětů, které jsou založeny na jeho vzpomínkách a prožitcích. Díla v nové tvůrčí etapě také postrádají dějovou spojitost s předchozími romány. Tento fakt je dán také tím, že romány nové tvůrčí etapy nepojednávají o Škvoreckého rodné zemi a událostech v ní, ale soustředí se na Nový svět. Postrádáme zde proto typického autobiografického hrdinu Dannyho Smiřického i rodné město Náchod.

4.3.1 Román *Scherzo Capriccioso*

Románem *Scherzo Capriccioso* Škvorecký opouští náměty inspirované vlastními zážitky a obrací se k historickému románu. Jelikož tento román není Škvoreckého autobiografickým dílem, nenalezneme zde autobiografické prvky, postavy nebo místa jako v předchozích románech. Román tak můžeme označit za dílo další tvůrčí etapy Josefa Škvoreckého.

Dílo se skládá ze šestadvaceti kapitol různé délky, které vždy uvádí krátký název. Struktura románu spočívá v záměrné dekonstrukci obvyklých vypravěčských postupů. Román postrádá jednotnou zápletku a chronologii děje. Je těžké nalézt a určit dějovou linii, snad jen mezi několika kapitolami, které jsou však od sebe odděleny.

Děj románu *Scherzo Capriccioso* je popisem života skladatele Antonína Dvořáka v Americe. V románu se jedná o období, které však nekoresponduje se životem skladatele. Je to způsobeno tím, že mnohé z toho, co se dozvídáme, není v přímém ději, ale dozvídáme se to ze sdělení lidí, kteří ho osobně znali. V každé ze šestadvaceti kapitol se setkáváme s nějakou osobou, která mohla být Dvořákovi velmi blízká, ale také se s ním mohla jen náhodně setkat. Každá kapitola pak sleduje část života dané osoby a jejich vzpomínky. Z těch se pak skládá mozaika vypovídající o životě Antonína Dvořáka a jeho rodiny, počínaje dobou těsně před odjezdem do Ameriky a konče mnoho let po mistrově smrti.

Klíč ke skladatelově osobnosti vidí v nejreprezentativnější Dvořákově skladbě. V rozmanitosti a komplexnosti *Scherza Capriccioso*. Škvorecký zobrazuje Dvořáka na základě obecně přijatého postoje ke skladateli. Zobrazuje ho jako jednoduchého muže se značně složitou duší. Podstatnou část knihy tvoří tři milostné trojúhelníky. Hlavní úlohu zaujímá přirozeně Dvořákova hudba.

Román *Scherzo Capriccioso* se na rozdíl od ostatních románů vyznačuje značnými rozdíly ve struktuře. Nejedná se již o autobiografii Josefa Škvoreckého. Z tohoto důvodu v díle chybí vyprávění v první osobě a rovněž i autobiografická postava samotného autora. Roli vypravěče zde zastává sám Škvorecký. V románu existuje řada vyprávění v první osobě, podávaných jednotlivými postavami, nikdy však Dvořákem samotným. Nicméně i přes značnou odlišnost tohoto díla, v porovnání s ostatními Škvoreckého romány, nalézáme i zde jeden z typických prvků celé autorovy tvorby. Tím je v tomto případě milostná historka, která v románu zaujímá významné místo.

Závěrem lze o románu *Scherzo Capriccioso* říci, že toto dílo svým charakterem překračuje rámec románu a povídek, které jsou založeny na autobiografičnosti a

aktuálnosti. Již se nesetkáváme s autobiografickým hrdinou Dannym Smiřickým nebo rodným městem Náchodem. Román, který je zbeletrizováním popisu života a doby skladatele Antonína Dvořáka, je naprosto odlišný od předchozí Škvoreckého literární tvorby. Je zde patrný další posun v literárním vývoji autora. Románem Scherzo Capriccioso tak Škvorecký započal svou novou tvůrčí etapu, jejíž začátek již naznačoval román Příběh inženýra lidských duší a která trvá dodnes.

4.3.2 Znaký literární tvorby v novém tvůrčím období

Znakem nové tvůrčí etapy je skutečnost, že autor opouští náměty inspirované vlastními zážitky a obrací se k historickému románu. Rovněž ve svých dílech začíná spojovat českou a americkou kulturu. Tento zlom se dá vysvětlit životem v exilu, novou zemí, ve které autor žije, novými možnostmi, které mu nový život v exilu dává. Autor rovněž rozvíjí svůj literární styl, který se projevuje složitou kompozicí, kladoucí si velké nároky na čtenáře. I přes tyto výrazné změny nacházíme v dílech alespoň jeden typický prvek Škvoreckého tvorby. Tím je v případě románu Scherzo Capriccioso milostný vztah. Zbylé dva prvky, autobiografického Dannyho Smiřického a rodné město Náchod, ve třetí tvůrčí etapě nenalezneme. Škvorecký i nadále používá obdobnou vypravěčskou techniku a složitou kompozici děl jako v románech Mirákl a Příběh inženýra lidských duší.

Při kombinování dvou kultur se Škvorecký postupně více přibližuje směrem k americké historii. Díla s americkou historií se tak pro českého čtenáře stávají méně pochopitelnými. Zvláště je tento rozdíl patrný v porovnání dvou předchozích etap s novou tvůrčí etapou. Dříve se autor zabýval událostmi, zkušenostmi a prožitky, které byly českým čtenářům blízko, jelikož tyto události čtenáři s autorem prožili.

Škvorecký ve svých dílech, psaných v tomto období, vzdává poctu svobodě a demokracii, poctu Americe a všem lidem, které vyhnal z vlasti ekonomický či politický osud a těm, kteří měli dost sil začít stejně jako on v Novém světě. Zvláště v anglosaské jazykové oblasti je Škvorecký považován za jednoho z předních světových prozaiků.

5 O SOBĚ SAMÉM

Většina Škvoreckého próz je autobiografickým pohledem na jeho život. V jednotlivých prózách se sice dovídáme, jaké umělecké charakteristiky měly postavy v autorových dílech, jaká byla doba, ve které psal, prostředí nebo citové vztahy postav. Setkáváme se s opakujícími se prvky jeho tvorby, s hlavním hrdinou Dannym Smiřickým, jehož život, zkušenosti a postoje známe od jeho mládí až do dospělosti. I přes to, že do této osoby vkládá autor své já, chybí nám něco o Škvoreckého opravdovém životě. Známe jeho komentáře, milostná vzplanutí, názory a jiné. Nicméně se od nikoho nedozvídáme, kromě spisovatelů, kritiků a veřejně činných osobností, co si o autorovi myslí lidé a on sám. Rozličná literatura, která se zabývá Škvoreckého životem nám stejně i přes její kvality, nepodá obraz o názoru běžných lidí a hlavně nám nedokáže prezentovat autorův názor na sebe sama.

O autorovi se dozvídáme z knihy Samožerbuch, kterou v roce 1977 vydal v Torontu společně se svojí ženou. V knize líčí humorným způsobem historii nakladatelství Sixty - Eight Publisher. Kniha je zповědi obou autorů z té doby a její zvláštností je způsob, kterým je podaná. Nejedná se o nijak rozsáhlé dílo, ale jen o soubor dopisů zaslaných čtenáři a odpovědi na ně. Abychom vystihli charakter knihy, bude nejvhodnější nechat promluvit samotného autora:

„O všech profesionálních zpěvačkách se říká, že jsou hloupé a jsou-li ještě k tomu hezké, říká se, že jsou úplně pitomé. To se říká ze závisti, jak jsem se několikrát osobně přesvědčil, například na příkladě své manželky, která také bývala profesionální zpěvačkou a v Státním souboru písní a tanců platila za nejhloupější ze všech.

Taky se o nich tvrdí, že jsou domýšlivé, že dychtivě čtou sebemenší chválu o sobě v denním tisku a že dopisy od ctitelů si dávají vázat do kůže, z níž citují známým. To by spadalo do kategorie sebechvály a ta, dle mínění lidu, smrdí.

Kniha, již máte v ruce, taky vlastně patří do té kategorie, i když v ní najdete dopisy, které jsme prostě mohli hodit do koše, neboť zveřejněny, dají se označit spíše za sebehanu. Plně si však uvědomujeme, že většinou to chvála je. Ano, dělá nám to dobře, když nás lidé haní.

Obojí, myslíme si, je společné všem normálním obyvatelům této planety. Rozdíl je v tom, co kdo z takové chvály vyvozuje. Nafoukne-li se jako balón, anebo jestli udělá to, co udělala Eva Pilarová. Tu jsem jednou navštívil v jejím břevnovském bytě, byla po autohavárce, od krku po kolena v sádře, takže vypadala jako betonová roura s nasazenou lidskou hlavou, a přistihl jsem ji, jak stříhá časopisy a výstřižky lepí do obrovské knihy. Smutně jsem si pomyslel, že co se říká o hezkých zpěvačkách, je zřejmě pravda, a otázel jsem se jí, co to dělá. „Obdivuji se sama sobě,“ pravila Eva. „Tohle je můj samožerbach.“

Proto jsme si její slovíčko také zvolili za titul sebeoslavy Sixty - Eight Publisher a jeho majitelů.

Ale můžete se na tento spisek dívat také jako na rodinné album, jaká se ukazují přátelům. Z toho důvodu je v něm tolik fotografií. Pravda je, že některé přátelé nudí dívat se na staré fotografie. Pak jsou to ale, myslím si – a soudím podle sebe v podobné situaci – pouze známí. “⁴⁶

Do této knihy Škvorecký zakomponoval své umělecké uvažování při tvorbě jednotlivých děl a vědomí svých chyb v začátcích. Rovněž v knize přiznává, že některá milostná vzplanutí jako v Zbabělcích nebo v Příběhu inženýra lidských duší jsou pravdivá a z jeho života. Na dotazy čtenářů pak co je, a co není v dílech pravda, autor odpovídá neurčitě a okazuje na citát:

„Dobré psaní je pravdivé psaní. Když člověk píše povídku, bude pravdivá v poměru k tomu, kolik toho ví o životě a jak je svědomitý, takže když si něco vymyslí, je to, jak by to ve skutečnosti opravdu bylo... Vedle poctivosti je imaginace ta hlavní věc, kterou dobrý spisovatel musí mít. Čím víc se naučí zkušeností, tím pravdivěji si může představovat. Když dosáhne takové úrovně, že si umí představovat opravdu pravdivě, lidi si budou myslet, že věci, o nichž píše, se opravdu staly a že on o nich pouze podává zprávu.“ ⁴⁷

---

⁴⁶ ŠKVORECKÝ, J., *Samožerbach*, úvod knihy – autorova slova

⁴⁷ ŠKVORECKÝ, J., *Samožerbach*, s. 297.

6 ZÁVĚR

Škvoreckého spisovatelská dráha trvá již přes padesát let. Autor během svého literárního života působil v různých literárních žánrech. Psal poezii, filmové scénáře, literární a filmové kritiky, publicistiku a jednu divadelní hru. Výrazným omezením Škvoreckého tvorby byly politické poměry tehdejší doby. Nejvýznamnější práce však představují Škvoreckého prózy. Především pak romány *Zbabělci*, *Tankový prapor*, *Lvíče*, *Mirákl*, *Prima sezóna*, *Příběh inženýra lidských duší* a *Scherzo Capriccioso*. Každé z těchto děl je v autorově literárním životě určitým mezníkem. Ať už se jedná o příběh, kompozici, charakteristické prvky nebo dobu, která vznik jednotlivých próz ovlivnila.

Románová díla se vyznačují užitím historicko-biografických prvků a vyprávěním v první osobě. Společné pro všechny romány jsou tři základní prvky, které jsou jakýmsi pojítkem mezi jednotlivými díly. Jedná se o autobiografického dvojníka Dannyho Smiřického, rodné město Náchod (v dílech pod názvem Kostelec) a nenaplněnou lásku. Postava Dannyho Smiřického, spolu s ostatními kompozičními prvky, vytváří souvislost mezi romány, i přesto že se liší dobou vzniku i obdobím, ve kterém se odehrávají. Hlavní postava autorových próz, založená na autorově autobiografickém dvojníkovi Dannym Smiřickém, nemá v dílech pozici soudce nebo kritika, ale je pozorovatelem a antihrdinou. Vypravěčské zaměření není v románech stejné. Romány se také liší svojí kompozicí a složitostí. V jednotlivých tvůrčích etapách vidíme v autorově tvorbě rozdíly. Ať už se jedná o rozchod s autobiografickými prvky, které nalézáme v románu *Scherzo Capriccioso*, nebo velkou kompoziční složitostí díla, jako v případě románu *Mirákl* nebo *Příběh inženýra lidských duší*.

Mimo tři základní jednotící prvky se v celé Škvoreckého literární tvorbě objevují další typické motivy. Jedná se například o věčný a často zdánlivě beznadějný boj lidskosti, ohrožené falešnými dogmaty, předsudky, iluzemi a mýty. Z románu je také patrný Škvoreckého absolutní sluch pro hovorový jazyk. V dílech je také patrná autorova schopnost vykreslovat realitu. Ve svých prózách Škvorecký používá osobu vypravěče, kterou tak podtrhuje častou jednostrannost svého pohledu. Škvoreckého postoj k poválečnému vývoji ve vlasti se projevuje ve ztvárnění poválečné historie satirou a komedií a zastává zde otevřeně posměšný postoj. Z autorových děl se však nikdy neztrácí naděje v lepší budoucnost.

*Josef Škvorecký patří mezi nejčastěji překládané autory, ale rovněž získal i největší kritický ohlas*⁴⁸. Škvoreckého díla překračují národní rámec, ale nelze si je představit bez vědomí příslušnosti k dějinám autorovy vlasti. Autorovo morální povědomí se utvářelo v době německé okupace. Pro Škvoreckého se tak díky jeho věku stala válečná léta nevyčerpatelným zdrojem příběhů, založených na vzpomínkách.

Mezi dokončením románové prvotiny *Zbabělci* na jaře 1949 a vydáním dosud posledního románu *Nevěsta z Texasu*, uplynulo více než 40 let. V jejich průběhu vytvořil Škvorecký dílo, které reprezentuje kontinuitu nejlepších tradic české prózy. Zvláště v anglosaské jazykové oblasti je považován za jednoho z předních světových prozaiků, o čemž svědčí nejen pocty, kterých se mu dostalo, ale především zájem o jeho díla.

Závěrem můžeme tedy konstatovat, že během všech svých třech tvůrčích etap se Škvorecký stal jednou ze vzácných, ale v českém kulturním životě ne zcela ojedinělých, osobností, které mají domovské právo ve dvou rozdílných kulturách.

---

⁴⁸ TRENSKÝ, P., *Josef Škvorecký*, vlastní zpracování

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ODBORNÝCH PRAMENŮ

BLAŽÍČEK, P. *Škvoreckého Zbabělci*. 1. vydání, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1992. 68 s. ISBN 80-85241-05-6

BRABEC, J.; GRUŠA, J.; HÁJEK, I.; KABEŠ, P.; LOPATKA, J. *Slovník zakázaných autorů*. 1. vydání, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 541 s. ISBN 80-04-25417-9

KOSKOVÁ, H. *Hledání ztracené generace*. 2. rozšířené vydání, Jinočany: H&H, 1996. 223 s. ISBN 80-85787-93-8

LITERÁRNÍ AKADEMIE [online] [dostupné 2010-03-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.sgjsvos.cz>>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR [online]. Velvyslanectví ČR v Kanadě, 2010 [dostupné 2010-03-09]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/ottawa/cz/ceska_pritomnost_v_kanade>

NADACE PANGAEA [online]. Nadační fond, 2010 [dostupné 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.nadacepangea.cz>>

OBČANSKÉ SDRUŽENÍ LECCOS [online]. [dostupné 2010-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://leccos.com>>

RÁDIO [online]. Rozhlasová stanice Český rozhlas Praha, 2010 [dostupné 2010-03-03], Dostupné z WWW: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/58436>>

ROZHLAS CZ [online]. Rozhlasová stanice Český rozhlas, 2010 [dostupné 2010-28-02], Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/historie/vyroci/_zprava/9716>

SKVORECKY.COM [online]. Internetové stránky věnované Josefu Škvoreckému [dostupné 2010-03-09]. Dostupné z WWW: <<http://www.skvorecky.com>>

SLOVNÍK ČESKÉ LITERATURY [online]. Online slovník českých spisovatelů, 2010 [dostupné 2010-03-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>>

SOUKROMÉ GYMNÁZIUM JOSEFA ŠKVORECKÉHO [online] [dostupné 2010-28-02], Dostupné z WWW: <<http://www.sgjsvos.cz>>

ŠKVORECKÝ, J. *Lvíče*. 2. vydání, Praha: Ivo Želený, 1996. 272 s. ISBN 80-237-3288-9

ŠKVORECKÝ, J. *Mirákl*. 1. vydání, Brno: Atlantis, 1991. 414 s. ISBN 80-7108-019-5

ŠKVORECKÝ, J. *Prima sezóna*. 1. vydání, Praha: Galaxie, 1990. 205 s. ISBN 80-85204-01-0

ŠKVORECKÝ, J. *Příběh inženýra lidských duší*. 4. vydání, Praha: Ivo Železný, 1998. 413 s. ISBN 80-237-3545-4

ŠKVORECKÝ, J.; SALIVAROVÁ, Z. *Samožerbuch*. 2. vydání, Toronto: Sixty Eight Publishers, 1977. 356 s. ISBN 80-7038-063-5

ŠKVORECKÝ, J. *Scherzo Capriccioso*. 1. vydání, Praha: Odeon, 1991. 486 s. ISBN 80-207-2092-X

ŠKVORECKÝ, J. *Tankový prapor*. 1. vydání, Galaxie, 1990. 319 s. ISBN 80-85204-03-7

ŠKVORECKÝ, J. *Zbabělci*. Praha: Lidové noviny, 2002. 519 s. ISBN 80-7106-282-0

TRENSKÝ, P. *Josef Škvorecký*. 1. vydání, Jinočany: H&H, 1995. 155 s. ISBN 80-857787-79-2

WIKIPEDIA [online]. Otevřená encyklopedie, 2010 [dostupné 2010-28-02], Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zdena_Salivarová>